

Nr 49.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1944 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 mars 1944 dagtecknad proposition, nr 218, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer samt
2. lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen inom första kammaren

nr 307 av herr *Helgesson* och

» 314 » herrar *Arrhén* och *Ericsson, Carl Eric*, ävensom

inom andra kammaren

nr 494 av fru *Ekendahl m. fl.*, likalydande med motionen nr 307 i första kammaren,

nr 498 av herr *Senander m. fl.* samt

» 499 » herr *Henriksson m. fl.*, likalydande med motionen nr 314 i första kammaren.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande i samband med behandlingen av de bestämmelser, som beröras av motionerna. I fråga om motivering för motionärernas yrkanden hänvisas till motionerna.

Från allmänna arbetstidslagens tillämpning är undantaget sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjäning. Frågan om lagstadgad arbetstidsreglering för den personal, som enligt nämnda bestämmelse undantagits, har vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling.

I anledning av en av riksdagen gjord hemställan uppdrog Kungl. Maj:t den 14 juni 1928 åt socialstyrelsen att verkställa en allsidig och förutsättningslös

utredning av frågan om arbetsvillkoren inom hotell- och restaurangyrket ävensom att avgiva de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Sedan utredning verkstälts, avlät socialstyrelsen till fullgörande av sitt uppdrag den 3 september 1932 en skrivelse, vilken utmynnade i förklaringen, att styrelsen ansåge sig, åtminstone för det dåvarande, sakna skäl att föreslå annan åtgärd än någon förstärkning av den yrkesinspektrisen underordnade personalen.

Sedan 1937 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om fortsatt utredning rörande lämpligheten av en laglig reglering av arbetstiden för sådan hotell-, restaurang- och kafépersonal, som icke faller under allmänna arbetstidslagen, och framläggande för riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kunde giva anledning, anbefalldes Kungl. Maj:t den 18 juni 1937 socialstyrelsen att verkställa sådan utredning. Efter företagna undersökningar slutförde socialstyrelsen detta uppdrag genom avlåtande med skrivelse den 10 september 1943 av förslag till lagstiftning i ämnet.

Över socialstyrelsens förslag ha yttranden avgivits av statskontoret, riksförsäkringsanstalten, arbetsrådet, kommerskollegium, statens arbetsmarknadskommission, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, de anställdas centralorganisation (Daco), handels arbetsgivareorganisation, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, restauranternas arbetsgivareförening, Sverges hotell- och restaurangpersonals förbund, tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger, Sveriges kökschefers förening, Sveriges restaurangkassörskeförening, föreningen allmännyttiga kafébolag, Stockholms kaféidkareförening, Sveriges kafé- och konditoriägareförbund, Göteborgs kafé- och restaurangförening, Sveriges hovmästares förening, Sveriges konditorförening och svenska turisthotellens riksförbund.

Socialstyrelsens förslag.

Vid en 1937 gjord undersökning beräknades, att hela antalet företag inom hotell- och restaurangnäringen uppgick till omkring 17 000 och dess personal till minst 50 000 personer, av vilka omkring fyra femtedelar utgjordes av kvinnor. Av hela antalet arbetstagare inom näringen ansågs omkring en fjärdedel vara inbegripen under arbetstidslagen, under det att tre fjärdedelar, eller cirka 37 500, föllo utom densamma, d. v. s. voro sysselsatta i företag med högst fyra arbetstagare eller, om de voro anställda i större företag, hade att direkt betjäna allmänheten. Bristen på lagstadgad arbetstidsbegränsning fylldes i viss mån genom kollektivavtal. Genom sådana avtal var arbetstiden reglerad för minst 14 000 organiserade arbetstagare.

Enligt en senare undersökning hade antalet organiserade arbetstagare inom näringen vid årsskiftet 1942/43 stigit till 17 655. Då kollektivavtal gällde även till förmån för oorganiserade arbetstagare, som sysselsattes i företag, där sådant avtal gällde, torde på denna grund kollektivavtalad arbetstidsreglering tillgodokomma omkring 5 000 arbetstagare. Vidare torde ett icke

alldeles obetydligt antal oorganiserade arbetstagare, som stode utan dylik subsidiär tillämpning av kollektivavtal, vara underkastade arbetstidslagen. Då hela antalet arbetstagare inom näringen uppginge till omkring 50 000, skulle sålunda ungefär hälften av dem ha sin arbetstid reglerad genom kollektivavtal eller lagstiftning, under det att en vidgad arbetstidslagstiftning sannolikt skulle vara av särskilt intresse för den andra hälften eller omkring 25 000 arbetstagare.

Behovet av vidgad legal arbetstidsreglering.

Socialstyrelsen framhåller, att arbetstiden i hotell, restauranger och kaféer måste, även om svårartade missförhållanden endast sällan torde förekomma, i stor omfattning få anses väl lång. Särskilt framträdde detta vid en jämförelse med den i allmänhet för arbetarna gällande lagstadgade arbetstidsbegränsningen och synnerligast som många arbetstagare inom nämnda företag redan tillgodonjöte sådan begränsning. Vidare måste de förhållanden, under vilka ifrågavarande personal utförde sitt arbete, särskilt med hänsyn till det i stor utsträckning förekommande nattarbetet, i många fall betecknas såsom mindre tillfredsställande i hygieniskt avseende. Uppmärksammas borde även att cirka fyra femtedelar av personalen utgjordes av kvinnor, d. v. s. arbetstagare, som i allmänhet ansåges vara i särskilt behov av skydd mot överansträngning och ohälsa. En stor del av den kvinnliga personalen inom branschen torde, yttrar socialstyrelsen slutligen, befinna sig i åldern 20—35 år, d. v. s. den ålder, då kvinnan helst borde bilda familj och föda barn. En lång arbetstid måste i viss mån hindra nämnda önskemåls förverkligande samt fullgörandet av kvinnans uppgifter i allmänhet inom familjelivet. Det syntes sålunda jämväl från befolkningspolitisk synpunkt finnas skäl för ifrågavarande lagstiftningsåtgärd.

Emellertid finnes även skäl, som talade *mot* den ifrågasatta arbetstidsregleringen. I avseende härå yttrar socialstyrelsen:

Emot den ifrågasatta regleringen åter talar bland annat, att införande av lagstadgad arbetstidsbegränsning i allmänhet för företagen medför en del svårigheter och ökade omkostnader, vilket i sin ordning leder till fördyring för konsumenterna. Inom hotell-, restaurang- och kafénäringen torde det ej finnas möjlighet att i avsevärd mån kompensera arbetstidsförkortning genom rationaliseringsåtgärder. I många fall är också det arbete, varom här är fråga, tidvis ganska lindrigt eller intermittent eller har karaktär allenast av beredskapstjänst. Särskilt gäller detta kanske om serveringspersonalens arbete. Den fortgående ökningen av personalens fackliga organisering och därmed följande ökad tillämpning av kollektivavtalens arbetstidsbegränsning kan också synas i viss mån onödiggöra lagstiftning. Slutligen må framhållas, att tillgången på yrkeskunnig personal på senare tid ofta varit knapp, och särskilt torde så vara förhållandet för närvarande.

Beträffande den allmänheten direkt betjänande personalen, d. v. s. serverings- och viss hotellpersonal, kan det ej bestridas, att en arbetstidsförkortning genom bortfallande av en del möjligheter att erhålla drickspengar måste medföra risk för inkomstminskning. Med personalens fortgående organisering torde dock denna risk i viss mån reduceras genom garanterad minimiinkomst e. d.

Lagstiftning på ifrågavarande område möter, såsom erfarenheten redan visat i fråga om kökspersonalen i de större företagen, särskilda svårigheter och betänkligheter. Arbetsförhållandena för olika företag och yrkesspecialiteter äro synnerligen olikartade. Med hänsyn till den långa tiden för öppet-hållande och den ojämna publikfrekvensen under olika tider måste arbetet rätt allmänt bedrivas med skiftväxling, stundom av ganska invecklad beskaffenhet. Framhållas må slutligen, att lagstiftaren på förevarande område måste taga hänsyn till allmänhetens behov på ett annat sätt än som varit påkallat vid utformande av de förut utfärdade arbetstidslagarna. Möjligheten för allmänheten att i skälig mån vid lämpliga tider finna tillgång till härbärke och förtäring är nämligen tydligtvis — oavsett andra omständigheter av betydelse för öppethållandet — nära beroende av arbetstidens reglering i hotell, restauranger och kaféer.

Sammanfattningsvis anför socialstyrelsen slutligen att, ehuru skäl icke saknades för styrelsen att, liksom styrelsen gjorde i sitt yttrande den 3 september 1932, ställa sig tveksam till frågan om ytterligare lagstiftning på området, styrelsen nu likväl ansåge sig, med hänsyn till den fortskridande utvecklingen på det sociala området och särskilt beträffande arbetstidslagstiftningen, böra förorda utsträckning av den lagstadgade arbetstidsregleringen inom ifrågavarande näring. I betraktande av vad styrelsen anfört *mot* vidgad arbetstidsreglering syntes det emellertid styrelsen vara påkallat att vid lagstiftningen i ämnet framgå med varsamhet.

Det sätt, varpå lagstiftningen bör genomföras.

Den tilltänkta arbetstidsregleringen kan genomföras antingen genom ändring av allmänna arbetstidslagen eller genom en ny speciallag på arbetstidsregleringens område.

Det förra tillvägagångssättet skulle väsentligen bestå i uteslutande ur 1 § allmänna arbetstidslagen av det i dess andra stycke under k) förekommande undantaget för sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjänande.

Socialstyrelsen har emellertid funnit sig föranlåten att i fråga om hotell- och restaurangpersonalen föreslå vissa avvikelser från allmänna arbetstidslagen beträffande bland annat tillämpningsområde, arbetstid och arbetsrådets sammansättning. Som den nya lagstiftningen dessutom borde givas endast provisorisk giltighet, har socialstyrelsen föreslagit, att arbetstidsförhållandena för ifrågavarande personal regleras i en speciallag.

Socialstyrelsen anser det möjligen kunna ifrågasättas att låta de arbetstagare i hotell-, restaurang- och kaféföretag, som nu vore inbegripna under allmänna arbetstidslagen, kvarstå under denna lag och låta den nya speciallagen i ämnet endast äga tillämpning å arbetstagare, som hittills saknat lagstadgad arbetstidsbegränsning. En sådan anordning skulle emellertid, säger styrelsen, med all sannolikhet vara ägnad att medföra osäkerhet och förvirring i lagtillämpningen. Styrelsen anser sig därför böra förorda, att de båda grupperna av arbetstagare inbegreps under en gemensam ny lagstiftning.

Lagens tillämpningsområde.

En huvudfråga beträffande en arbetstidslagstiftning på förevarande område är, huruvida tillämpningsområdet skall, såsom för allmänna arbetstidslagen, begränsas till företag med flera än fyra arbetstagare eller om det skall vidgas genom minskning av nämnda antal eller genom att lagens tillämplighet gjordes helt oberoende av arbetstagarantalet.

Socialstyrelsen anför härom:

Med vidhållande för den nya lagen av allmänna arbetstidslagens arbetstagarantal såsom förutsättning för den lagstadgade arbetstidsregleringens tillämpning skulle den lagstadgade arbetstidsregleringen ändock komma att få ett mycket vidgat tillämpningsområde — måhända bortåt tre gånger större än för närvarande. Till förmån för nu berörda begränsning talar bland annat, att lagstadgad arbetstidsbegränsning i stort sett måste drabba de små företagen särskilt hårt. Dessa ha nämligen i regel ej blott svagare ekonomisk förmåga att bära därav föranledda ökade kostnader utan även mindre möjlighet att ordna upp arbetet efter växlande förhållanden, exempelvis vid sjukdomsfall bland personalen eller tillfälligt ökad publikfrekvens. Småföretagen utgöra ofta endast en utvidgning av det enskilda hushållet men fylla i många fall ett verkligt behov inom konsumtionen. Av verkställda undersökningar synes även framgå, att lagstadgad arbetstidsbegränsning sannolikt skulle tvinga en del av de minsta företagen att upphöra med rörelsen — i vissa fall tydligtvis till kännbar olägenhet för allmänheten.

Ser man emellertid till de förhållanden, varunder arbetet inom hotell-, restaurang- och kafébranschen bedrivs, lära dessa sannolikt i stort sett vara sämre i de små företagen än i de större — detta kanske särskilt i fråga om lokalerna. Arbetet i småföretagen anses även ofta vara synnerligen jäktigt. Å andra sidan förekommer antagligen mindre nattarbete i småföretagen än i de stora. Vidare lär väl oftast arbetet i småföretagen vara mer omväxlande och mindre noggrant reglerat än i storföretagen. Beträffande slutligen möjligheten till kontroll å lagens efterlevnad är det uppenbart, att denna skulle bli skäligen svag i fråga om de mycket talrika småföretagen.

Vid övervägande av de skäl, som talade för och mot en utvidgning av den lagstadgade arbetstidsbegränsningen till att omfatta jämväl företag med mindre än fem arbetstagare, säger sig socialstyrelsen ha funnit skälig hänsyn till arbetarskyddets krav påkalla sådan utvidgning. Å andra sidan hade styrelsen ej ansett sig kunna föreslå en obegränsad utvidgning utan trott sig böra förorda en medelväg. Styrelsen hade därvid stannat för att tillstyrka en sådan utvidgning, att den ifrågavarande arbetstidsbegränsningen skulle avse företag med i regel fler än två arbetstagare. Till följd av bristande statistiskt material läte det sig ej göra att beräkna hur många arbetstagare den lagstadgade arbetstidsregleringen efter denna utvidgning skulle komma att omfatta. Ehuru arbetstidsregleringen med den avgränsning socialstyrelsen sålunda förordade skulle beredas ett avsevärt ökat tillämpningsområde, anser styrelsen densamma dock komma att i stort sett endast träffa yrkesmässigt bedrivna företag, varemot familjeföretagen lämnades utanför.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har såsom allmänna motiv för lagstiftningen anfört följande:

»Sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjänande, är ej underkastat någon lagstadgad arbetstidsreglering. Frågan om att införa arbetstidsreglering för denna betydande personalgrupp har varit aktuell under nästan hela tiden sedan direkt arbetstidsreglering lagstiftningsvägen infördes i vårt land. Till frågans förberedande ha vid två skilda tillfällen omfattande undersökningar verkställts rörande arbetsförhållandena för hotell- och restaurangpersonalen.

Under den långa tid frågan sålunda stått på dagordningen ha ej oväsentliga förbättringar med avseende å arbetstidens längd inom näringen vunnits avtalsvägen. Förhållandet är emellertid, trots den sålunda skedda utvecklingen, det att endast en mindre del av arbetstagarna i näringen fått sin arbetstid genom kollektivavtal så begränsad att något omedelbart aktuellt behov av kortare arbetstid icke kan, sett uteslutande ur arbetarskyddssynpunkt, anses föreligga. Särskilt för arbetstagarna vid de inom branschen talrikt förekommande småföretagen gäller däremot i stor utsträckning, såsom de företagna undersökningarna givit vid handen, en oskäligt lång arbetstid. Detta missförhållande framträder bjärtare ju fler områden av den privata näringsverksamheten som få sin arbetstid legalt reglerad.

Att det socialpolitiskt sett är ett framträdande önskemål att få till stånd en lagstadgad arbetstidsreglering för hotell- och restaurangpersonal torde sålunda ligga i öppen dag. De invändningar, som framkommit i remissyttrandena, ha icke heller i allmänhet härrört av något på principiella skäl grundat motstånd mot det föreliggande förslaget. Den tveksamhet som kommit till synes har i stället gällt frågan om lämpligheten av att just nu genomföra reformen i fråga. Det är dels det nuvarande läget på arbetsmarknaden och dels det rådande prisstoppet som ansetts utgöra skäl för ett uppskov.

Vad den förra synpunkten beträffar torde de remissinstanser, som framhävt ifrågasvarande synpunkt, anse, att för reformens genomförande den tidpunkt bör avvaktas, då den av krigsförhållandena betingade bristen på arbetskraft icke längre gör sig gällande. Då omkring fyra femtedelar av arbetstagarna inom näringen utgöras av kvinnor, är det givetvis i främsta rummet tillgången på kvinnlig arbetskraft som är av betydelse. Sannolikt kommer omedelbart efter kriget situationen härutinnan att lätta, i det att en avveckling kan beräknas ske inom åtskilliga verksamhetsgrenar av användandet av kvinnlig arbetskraft. Denna lättnad torde emellertid bliva av relativt kort varaktighet, enär de numerärt sett svagaste årskullarna inom kort börja träda in i förvärvslivet. En hopkoppling av frågorna om tillgången på arbetskraft och om arbetstidsreglering skulle därför i verkligheten komma att leda till lång tids uppskov med den senare frågan. En sådan ståndpunkt är emellertid icke rimlig, bland annat ur den synpunkten att *en* yrkesgrupp icke bör av sådan anledning förmenas det skydd mot för lång arbetstid, som lagstiftningen tillerkänt andra

grupper inom samhället; i den mån särskilda åtgärder framdeles må bliva nödvändiga i anledning av inträffade förskjutningar i befolkningsutvecklingen, böra dessa givas en betydligt vidare syftning.

Vad därefter angår förevarande frågas samband med den av statsmakterna för närvarande förda prispolitiken må förutskickas att socialstyrelsens förslag i fråga om den ordinarie arbetstidens längd ger arbetsgivarna större svängrum än de äga enligt allmänna arbetstidslagen. Huvudsakligen blir det de smärre företagen, för vilka arbetstidsregleringen blir kännbar. I vilken grad regleringen kommer att medföra ökade lönekostnader för företagen är icke möjligt att på förhand beräkna, bland annat av den anledningen att personalens inkomster till stor del baseras på drickspenningar med garanterad minimiinkomst. En ökning av lönekontot på grund av arbetstidsförkortningen förutsätter tydligen antingen att inkomstgarantien i högre grad än förut blir tagen i anspråk eller att arbetarparten på grund av den nya lagstiftningen påfordrar och erhåller andra avtalsvillkor än de för närvarande gällande. Jag har emellertid kommit till den uppfattningen, att nu ifrågavarande faktor icke är av den storleksordning, att de därav härflytande betänkligheterna mot att nu genomföra den ifrågasatta lagstiftningen böra väga tyngre än de skäl av socialpolitisk art, som tala till förmån för att nu utvidga arbetstidslagstiftningen till att omfatta även ifrågavarande personalgrupper.

Jag vill därför förorda, att socialstyrelsens förslag upptages till saklig behandling och att ett på grundval av detsamma utarbetat förslag förelägges riksdagen.

Av skäl, till vilka jag senare skall återkomma, böra de materiella bestämmelserna om arbetstiden inom hotell- och restaurangnäringen med hänsyn till de inom näringen rådande speciella förhållandena givas ett i förhållande till allmänna arbetstidslagen i viss mån avvikande innehåll. Dyliga särbestämmelser böra emellertid lämpligen icke inflyta i allmänna arbetstidslagen. Jag biträder därför socialstyrelsens förslag om införande av en speciell arbetstidslag för hotell-, restaurang- och kafé företag. Lagen bör, såsom styrelsen föreslagit, omfatta även den personal inom näringen, som nu faller under allmänna arbetstidslagen.

Socialstyrelsen har föreslagit, att den föreslagna lagen skall bliva tillämplig å företag med flera än två arbetstagare. I flera remissyttranden har yrkats att endast företag med flera än fyra arbetstagare skola hänföras under lagen. Överensstämmelse skulle i så fall ernås med motsvarande stadgande i allmänna arbetstidslagen. Såsom skäl härför har anförts att lagen eljest skulle för småföretagen medföra alltför stora svårigheter.

Att arbetstidsregleringen blir mera kännbar för småföretagen än för större företag sammanhänger främst därmed att personalen inom de förra företagen i allmänhet har längre arbetstid än annan personal. Då lagen ansetts påkallad i första hand med hänsyn till den längre arbetstiden inom smärre företag, skulle det innebära en motsägelse att sedermera undantaga huvudparten av dessa företag från lagens tillämpning. Å andra sidan måste beaktas att en utsträckning av lagen till alla företag inom branschen skulle innebära, att

därunder fölle företag, som endast utgjorde en utvidgning av det enskilda hushållet. Den medelväg, som socialstyrelsen valt, synes mig lämpligt avpassad, varför jag ansluter mig till förslaget att lagen skall vara tillämplig på företag med flera än två arbetstagare. I arbetstagarantalet skall uppenbarligen inräknas sådan personal inom företaget, som för närvarande är hänförlig under allmänna arbetstidslagen.»

Lagrådet har vid granskning av lagförslagen icke ingått i bedömning av förutsättningarna för genomförande av en lagstiftning i förevarande syfte och med ifrågasatt räckvidd.

Utskottets yttrande.

För närvarande finnes icke någon legal arbetstidsreglering för sådan personal inom hotell-, restaurang- och kafénäringen, som har att direkt betjäna allmänheten. Den i ärendet förebragta utredningen bestyrker enligt utskottets mening behovet av en lagstiftning även på nu ifrågavarande område. Utskottet ser den föreslagna regleringen såsom ett naturligt led i det alltjämt fortgående utbyggandet av arbetstidslagstiftningen.

Utskottet delar departementschefens åsikt, att regleringen av arbetstiden för hotell-, restaurang- och kaféföretag bör ske genom en speciallag och att denna bör omfatta även den personal inom näringen, som nu faller under allmänna arbetstidslagen.

Detaljbestämmelserna i de framlagda förslagen föranleda ej yttrande från utskottets sida i vidare mån än såvitt angår spörsmål, som avses i de i anledning av propositionen väckta motionerna. Dessa spörsmål hänföra sig till nedan angivna paragrafer i den föreslagna arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer.

1 §.

Denna paragraf upptager de grundläggande bestämmelserna om lagens tillämpningsområde. Huvudfrågan är, huruvida tillämpligheten skall göras beroende av företagets storleksordning. I detta avseende föreslås i propositionen, att lagen skall äga tillämpning å rörelse, vari till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst tre arbetstagare.

Rörande denna fråga yrkas, i *motionerna I: 307 och II: 494*, att uttrycket »minst tre» måtte ändras till det av socialstyrelsen föreslagna »flera än två», i *motionen II: 498*, att lagen måtte bli tillämplig beträffande alla företag oavsett arbetstagarantalet, samt i *motionerna I: 314 och II: 499*, att tillämpningsområdet måtte i enlighet med motsvarande bestämmelser i allmänna arbetstidslagen begränsas till företag, vari i regel användas flera än fyra arbetstagare.

Vad beträffar det förstnämnda yrkandet lära uttrycken »minst tre» och »flera än två» i förevarande hänseende vara synonyma. Anledningen till att i Kungl. Maj:ts förslag valts det förra torde vara att man velat vinna överensstämmelse med uttryckssättet i lantarbetstidslagen.

Vad angår de andra yrkandena bör erinras om att Kungl. Maj:ts förslag, såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, innebär en kompromiss mellan de två i motionerna representerade meningarna. Utskottet ansluter sig till de skäl, som av departementschefen anförts till stöd för den i propositionen föreslagna lösningen, och kan alltså icke förorda ändring av Kungl. Maj:ts förslag i det avseende varom nu är fråga.

2 §.

Enligt denna paragraf i förslaget skall lagen icke vara tillämplig beträffande bland annat hovmästare, kökschef, husfru eller annan befattningshavare i överordnad ställning och ej heller beträffande bokhållare eller annat kontorsbiträde.

I *motionen II: 498* yrkas, att undantagsbestämmelserna rörande nu nämnda personalkategorier måtte utgå.

I fråga om undantaget för överordnade befattningshavare är att märka, att ett likartat stadgande återfinnes i allmänna arbetstidslagen, lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln. I likhet med departementschefen anser utskottet, att samma skäl som legat till grund för undantagsstadgandet i dessa lagar tala för införande av ett dylikt även i förevarande lag.

Undantaget beträffande bokhållare eller annat kontorsbiträde står i nära överensstämmelse med motsvarande stadgande i allmänna arbetstidslagen och överensstämmer helt med bestämmelse i lantarbetstidslagen. I arbetstidslagen för detaljhandeln finnes däremot ej något undantag för denna personal. Beträffande frågan om det befogade i ett dylikt undantag vad angår förevarande lag har socialstyrelsen ansett det tvivelaktigt, om en arbetstidsbegränsning enligt 8-timmarsprincipen skulle vara önskvärd för ifrågavarande personal, vilkens arbetstid sannolikt torde understiga 8 timmar om dagen. Enligt vad Daco anfört i sitt remissyttrande borde bokhållare och andra kontorsbiträden undantagas från lagens tillämpning av den anledningen att deras arbetstidsförhållanden eljest säkerligen skulle avsevärt försämrats. I avsaknad av närmare utredning rörande arbetstidsförhållandena för personalen i fråga finner utskottet med hänsyn till de nu återgivna yttrandena ej skäl föreligga att frångå Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet får alltså avstyrka bifall till den rörande 2 § väckta motionen.

4 §.

Enligt de i detta lagrum föreslagna bestämmelserna skall den ordinarie maximiarbetstiden för personal, som har att direkt betjäna allmänheten, utgöra 153 timmar per tre veckor, motsvarande alltså en veckoarbetstid av 51 timmar. För annan personal, d. v. s. den beträffande vilken allmänna arbetstidslagens 48 timmars arbetsvecka nu gäller, föreslås ingen annan ändring än att den maximala arbetstiden skall räknas per tre veckor och alltså för denna period utgöra 144 timmar.

En av socialstyrelsen föreslagen begränsning av den dagliga arbetstiden till 11 timmar har ej upptagits i Kungl. Maj:ts förslag.

I motionerna I: 307 och II: 494 yrkas, att den dagliga arbetstiden måtte begränsas till 11 timmar.

I motionen II: 498 hemställas, att arbetstiden per treveckorsperiod måtte bestämmas till 144 timmar för all personal.

Beträffande arbetstiden för personal, som har att direkt betjäna allmänheten, framgår av en i propositionen lämnad redogörelse, att denna enligt gällande kollektivavtal överstiger den nu föreslagna begränsningen till 153 timmar per tre veckor.

Om hänsyn skulle tagas uteslutande till de motiv, vilka förestavade den svenska arbetstidslagstiftningen, saknades enligt vad departementschefen uttalat tillräcklig anledning att för nu ifrågavarande personal bestämma annan maximiarbetstid än den enligt allmänna arbetstidslagen gällande eller, uttryckt för dag, åtta timmar. Den enda omständighet, som syntes kunna åberopas i motsatt riktning, vore, att serveringsarbetet påstodes vara i hög grad intermitterent och medgiva talrika vilopausar. Detta påstående ägde nog sin riktighet beträffande flertalet smärre kaféforetag, särskilt i mindre befolkningscentra, men å andra sidan torde inom större företag och överhuvud inom större samhällen arbetet i allmänhet kunna betraktas som jäktigt och påfrestande. — Då departementschefen likväl föresloge införande för den allmänheten direkt betjänande personalen av en något längre arbetstid, berodde detta därpå att, därest arbetstiden fastställdes till 144 timmar för tre veckor, det icke torde låta sig göra att föreskriva en så kraftig arbetstidsförkortning för de smärre och mindre bärkraftiga företagen. Man bleve då i stället nödsakad att begränsa lagens tillämpningsområde antagligen på det sätt att företag med mindre än fyra eller fem anställda fölle utanför. Därmed hade emellertid de företag, som hade de mest otillfredsställande arbetstidsförhållandena, lämnats orubbade. I sådant läge syntes lända till större gagn för personalen, sedd som en enhet, om även företag med 3—4 arbetstagare inrymdes under lagstiftningen men denna till gengäld så modifierades i förhållande till allmänna arbetstidslagen att den ordinarie arbetstiden fastställdes till 153 timmar för tre veckor.

Utskottet godtar för sin del dessa skäl för en något längre arbetstid för personal, som har att direkt betjäna allmänheten. Lösningen bör enligt utskottets mening betraktas som en övergångsform och komma under omprövning, sedan erfarenhet vunnits om dess verkningar.

Mot en begränsning av den dagliga arbetstiden till 11 timmar har invänts att det vore nödvändigt för en rationell uppbyggnad av ett treveckors arbetstidsschema att ha möjlighet att under ett eller flera dygn utsträcka nettoarbetstiden till mera än elva timmar. Departementschefen har framhållit en omständighet, som tyder på att nämnda invändning icke saknar fog, nämligen att någon dygnsmaximering icke förekommer i det s. k. stora hotell- och restaurangavtalet. Det läge därjämte med hänsyn till de långa tiderna för hotellens och restaurangernas öppethållande nära till hands att göra jämförelse med stadgandet i 4 § andra stycket allmänna arbetstidslagen, enligt vilket någon dygnsmaximering icke förekommer vid arbete med regelbunden

skiftindelning. Departementschefen har därför ansett sig böra tillmötesgå yrkandena om att någon dygnsmaximering icke skulle upptagas i lagen. Enär lagen endast vore avsedd att få provisorisk giltighet, skulle vid tidpunkten för lagens eventuella förlängning uppkomma tillfälle att taga frågan under omprövning, därest det skulle visa sig att frånvaron av nu ifrågakvarande bestämmelse föranlett oskälig arbetsanhopning.

Ehuru utskottet inser, att svårigheter kunna uppkomma av en begränsning av den dagliga arbetstiden, finner utskottet likväl skälig hänsyn till personalens behov av vila bjuda, att en bestämmelse därom införes i lagen. Begränsningen synes böra fastställas till 11 timmar. Därest i undantagsfall oundgängligt behov skulle föreligga av en längre daglig arbetstid, torde arbetsrådet med stöd av 5 § 1 mom. kunna meddela dispens från bestämmelsen.

7 § 1 mom.

Detta moment upptager regler om övertidsarbete för utförande av förberedelse- eller avslutningsarbeten. I sådant avseende föreskrives, att nödigt antal arbetstagare må användas å övertid under högst 21 timmar under loppet av tre veckor, dock icke något dygn mer än 1½ timme.

Motsvarande tidslängder utgöra enligt gällande arbetstidslagar sju timmar i veckan med tillägg i fråga om arbetstidslagen för detaljhandeln att övertiden icke något dygn må uppgå till mera än 1½ timme samt att ordinarie arbetstid och övertid av nu nämnt slag icke utan tillstånd av arbetsrådet må något dygn överstiga 10 timmar.

I *motionen II: 498* har yrkats, att maximitiden under tre veckor för övertidsarbete av ifrågakvarande slag måtte i enlighet med vad socialstyrelsen föreslagit begränsas till 18 timmar.

Utskottet finner icke skäl föreligga att beträffande övertidsarbete för hotell- och restaurangpersonalen stadga en från reglerna i andra arbetstidslagar avvikande begränsning och får därför avstyrka bifall till förevarande yrkande.

8 §.

I 8 § lämnas föreskrifter om skyldighet för arbetsgivare att föra anteckningar om arbete å övertid m. m. Enligt första stycket bör arbetsgivaren anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställas av arbetsrådet. Enligt andra stycket åligger det arbetsgivaren att göra anteckning om övertidsarbete i sådan journal. Arbetsrådet äger dock föreskriva, att anteckningen får verkställas på annat sätt. I fråga om övertidsarbete för förberedelse- eller avslutningsarbeten är arbetsgivaren ej skyldig att föra anteckningar, om övertiden finnes upptagen i arbetstids-schema.

I *motionerna I: 307 och II: 494* har hemställts, att de återgivna bestämmelserna måtte sålunda ändras att arbetsgivare skall vara ovillkorligen skyldig att anskaffa och föra övertidsjournal.

De bestämmelser varom nu är fråga stå i saklig överensstämmelse med

motsvarande stadganden i allmänna arbetstidslagen, lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln.

Bestämmelserna innebära en ovillkorlig skyldighet för arbetsgivaren att utom i ett visst fall föra anteckning om uttaget övertidsarbete. Däremot har arbetsgivaren viss frihet att med tillstånd av arbetsrådet välja sättet för anteckningens verkställande. I enlighet härmed är straffsanktionen i 13 § anknuten till skyldigheten att i föreskrivna fall föra anteckningar. Om man i likhet med utskottet anser, att arbetsrådet skall äga möjlighet att medgiva att dylika anteckningar skola få föras på annat sätt än i övertidsjournal, kan uppenbarligen icke stadgas skyldighet för arbetsgivaren att under alla omständigheter anskaffa sådan. Beträffande företag, där något övertidsarbete ej förekommer eller sådant endast är att hänföra till förberedelse- eller avslutningsarbete, som upptagits i arbetstidsschema, synes en dylik föreskrift vara ändamålslös. På grund av det anförda får utskottet avstyrka bifall till ifrågavarande yrkande.

Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med förklarande att det genom propositionen framlagda förslaget till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Arbetstidslag

för hotell, restauranger och kaféer.

Häri genom förordnas som följer.

Lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å hotell-, restaurang- och kaféerörelse, vari till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst tre arbetstagare, häri icke inräknad arbetstagare, vilken användes till arbete som i andra stycket avses. I omedelbar anslutning till rörelse av nämnda slag utövad annan verksamhet, vilken ej bedrivs såsom självständigt företag, skall vid tillämpning av lagen anses inbegripen i rörelsen.

Från lagens tillämpning undantagas:

- a) arbete, som utföres under sådana förhållanden, att det ej kan anses ankomma på arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;
- b) arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider;

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

- c) arbete, som bedrivs av staten;
- d) arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov;
- e) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning;
- f) skeppstjänst.

2 §.

Såsom arbetstagare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas:

- a) medlem av arbetsgivarens familj;
- b) hovmästare, kökschef, husfru eller annan befattningshavare i överordnad ställning;
- c) bokhållare eller annat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida lagen äger tillämpning å visst arbete eller viss arbetstagare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

Ordinarie arbetstid.

4 §.

Arbetsgivare må icke använda arbetstagare till arbete under längre tid än att arbetstiden, raster och måltidsuppehåll oräknade, kommer att under loppet av tre kalenderveckor uppgå beträffande arbetstagare, som har att direkt betjäna allmänheten, till 153 timmar och i fråga om annan arbetstagare till 144 timmar.

Arbetsgivare må icke använda arbetstagare till arbete under längre tid än att arbetstiden, raster och måltidsuppehåll oräknade, kommer att under loppet av tre kalenderveckor uppgå beträffande arbetstagare, som har att direkt betjäna allmänheten, till 153 timmar och i fråga om annan arbetstagare till 144 timmar. *Arbets-tiden må ej något dygn överstiga 11 timmar.*

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

5 §.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva, att den i 4 § angivna arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

2 mom. Finnes i visst fall av särskilda skäl påkallat, att arbetstiden utsträcker längre än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetstagarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetstagare, som skulle beröras av undantaget, finner det samma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

Arbete å övertid.

6 §.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetstagare, i den mån det är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till posten.

7 §.

1 mom. Till betjäning av gäster, som vid upphörande av servering befinna sig inom det för serveringen avsedda området, samt till sådana förberedelse- eller avslutningsarbeten, som för driftens ohindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetstagare användas å övertid under högst 21 timmar under loppet av tre kalenderveckor, dock icke något dygn mer än en och en halv timme.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetstagare till arbete å övertid, vare därtill berättigad i avseende å arbetare, som fyllt aderton år, för högst 36 timmar under loppet av tre kalenderveckor och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

3 mom. Är eftergift utöver vad enligt 2 mom. medgives av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. På arbetsrådet ankommer att pröva i vad mån den, som fyllt sexton men ej aderton år, må användas till arbete, som avses i 2 eller 3 mom.

5 mom. I fråga om arbetstagares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetstagaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

Anteckning om arbete å övertid m. m.

8 §.

Arbetsgivare bör anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställes av arbetsrådet.

Rörande arbetstagares användande till arbete å övertid åligger det arbetsgivaren att göra anteckning i sådan övertidsjournal senast den första söckendagen efter varje period av tre veckor eller, därest då icke kan avgöras, huruvida övertid uttagits, så snart sådant kan bedömas. Arbetsrådet äger dock föreskriva, att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådant arbete å övertid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig att göra dylik anteckning, där övertiden finnes behörigen upptagen å det i 11 § 2 mom. föreskrivna arbetstidsschema.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammes datum.

Arbetsgivare åligger att efter därom framställd begäran bereda hos honom anställd arbetstagare tillfälle att själv eller genom ombud taga del, såvitt arbetstagaren angår, av övertidsjournal eller sådan handling, som i tredje stycket sägs.

Allmänna bestämmelser.

9 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två ledamöter, vilka äro förtrogna med förhållandena inom hotell-, restaurang- och kafénäringen. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivare-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

föreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter, förtrogna med förhållandena inom omförmälda näring.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, som utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

10 §.

1 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetstagare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetstagare inom visst verksamhetsområde, som i denna lag avses, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

2 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

11 §.

1 mom. Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionen. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

2 mom. Å arbetsställe skall på lämplig plats finnas anslaget arbetstidsschema, som för varje arbetstagare eller grupp av arbetstagare med samma arbetstidsindelning anger tiderna för arbetets början och slut samt de tider, som äro anslagna för arbetstagarnas måltider, och längden av den tid, över vilken varje arbetstagare härför förfogar.

Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva befrielse för viss arbetsgivare från den i detta moment stadgade skyldigheten.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetstagare till arbete i strid mot vad som stadgas i denna lag eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen,

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

straffes med dagsböter. Var arbetstagaren under 18 år, vare den, som har vårdnaden om arbetstagaren, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 §, eller att iakttaga vad enligt 8 § andra, tredje eller fjärde stycket eller 11 § 2 mom. åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 8 § andra stycket, straffes med dagsböter ej under fem.

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrives av kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

16 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 oktober 1944 och i övrigt den 1 januari 1945 samt gäller till och med den 31 december 1947. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.

B. att riksdagen måtte antaga följande genom propositionen framlagda förslag till

L a g

angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, *dels* att 1 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning¹ skall under tiden från och med den 1 januari 1945 till och med den 31 december 1947 hava ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att 10 § 1 mom. nämnda lag icke skall äga giltighet under nämnda tid.

1 §.

Denna lag — — — här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

- a) arbete, som — — — äger tillämpning,
- k) arbete, varå arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer äger tillämpning, samt
- l) arbete, som — — — hans bostad.

C. att motionerna I: 307, I: 314, II: 494, II: 498 och II: 499, i den mån de icke beaktats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 maj 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit
från första kammaren: herrar *Norman, Wistrand, Forslund, Löfvander, Mannerskantz, Hage**, *Holmbäck* och *Helgesson**;
från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, fröken *Andersson*, herrar *Hermansson, Cruse**, fru *Johansson*, herrar *Jansson* i Hällefors, *Andersson* i Eskilstuna* och *Hedlund* i Rådom.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

¹ Senaste lydelse se SFS 1942: 653.

Reservationer

I. beträffande utskottets förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer:

1 § första stycket.

1) av herr *Helgesson*;

2) av herrar *Hermansson*, *Cruse*, fru *Johansson* och herr *Jansson* i Hällefors, vilka anförde:

Lagens snäva tillämpningsområde skulle innebära en försämring inom vissa områden, då det redan nu i det riksavtal, som tillämpas inom hotell- och restaurangnäringen, hittills förfarits på så sätt, att så snart en funnits anställd i ekonomiavdelningen arbetstiden i lagen om arbetstidens begränsning gällt för denne. Skäligt vore att även denna lag sattes i överensstämmelse med vad som förut enligt avtal gällt för ekonomipersonalen. Då denna lag emellertid endast avser en provisorisk åtgärd, ha vi velat stanna vid att yrka, att lagen omfattar företag med minst två anställda. Detta skulle medföra, att ett mycket stort antal näringsställen, som nu ha två ordinarie anställda men som vid ledigheter eller vid liknande fall måste anställa en ersättare, icke skulle falla utanför lagen.

Vi tillåta oss därför hemställa, att 1 § första stycket måtte erhålla följande lydelse:

Denna lag äger tillämpning å hotell-, restaurang- och kaféerörelse, vari till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst två arbetstagare, häri icke inräknad arbetstagare, vilken användes till arbete som i andra stycket avses. I omedelbar anslutning till rörelse av nämnda slag utövad annan verksamhet, vilken ej bedrivs såsom självständigt företag, skall vid tillämpning av lagen anses inbegripen i rörelsen.

3) av herrar *Wistrand* och *Mannerskantz* samt fröken *Andersson*, vilka anförde:

I lagen om arbetstidens begränsning har lagstiftningen från lagens tillämpning undantagit arbetsföretag, vid vilka i regel användas fyra arbetare och därunder.

Det synes oss oberättigat att i nu förevarande lagstiftning stadga en vidare tillämpning än den i den allmänna arbetstidslagen sålunda föreskrivna. Bland de företag, vilka genom den nu föreslagna arbetstidsregleringen skulle få sin arbetstid reglerad, återfinnas en rad hotell, restauranger och pensionat, där rörelsen är av anspråkslös omfattning och svårligen kan bära de utökningar av personal och kostnader, som bleve en följd av den föreslagna arbetstidsregleringens tillämpning beträffande dem. Det är ett allmänt intresse att dessa företag, vilka ofta betjäna mindre bemedlade folk kategorier, icke nödgas inställa sin verksamhet.

I anslutning härtill få vi hemställa, att 1 § första stycket med bifall till motionerna I: 314 och II: 499 måtte erhålla följande lydelse:

Denna lag äger tillämpning å hotell-, restaurang- och kaféerörelse, vari till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra arbetstagare, häri icke inräknad arbetstagare, vilken användes till arbete som i andra stycket avses. I omedelbar anslutning till rörelse av nämnda slag utövad annan verksamhet, vilken ej bedrivs såsom självständigt företag, skall vid tillämpning av lagen anses inbegripen i rörelsen.

4 §.

av herrar *Wistrand*, *Löfvander*, *Mannerskantz*, fröken *Andersson* och herr *Hedlund* i Rådomb, vilka anförde:

De av departementschefen beträffande frågan om begränsning av den dagliga arbetstiden anförda synpunkterna synas oss bärande icke minst med hänsyn till de smärre och medelstora företagen. Den omständigheten att arbetet vid dylika företag ofta är mycket intermittent talar även för att vådorna av en längre maximiarbetstid än 11 timmar kunna beräknas bliva små. Vi få därför hemställa, att 4 § måtte erhålla den i propositionen föreslagna lydelsen.

8 §.

av herr *Helgesson*.

II. beträffande utskottets hemställan under C.

av herrar *Wistrand* och *Mannerskantz* samt fröken *Andersson*, vilka i anslutning till sin reservation beträffande 1 § första stycket i arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer ansett, att nämnda hemställan bort erhålla följande lydelse:

C. att motionerna I: 307, II: 494 och II: 498, i den mån de icke beaktats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.